

PIRKKO SAISIO

Nejmenší
společný násobek

HELSINSKÁ TRILOGIE — I.

HOST

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU
je bez souhlasu nositele práv zakázána.

Tato kniha byla vydána s finanční podporou nadace FILI
This work has been published with the financial assistance
of FILI – Finnish Literature Exchange

Original title: Pienin yhteinen jaettava

Copyright © Pirkko Saisio 1998

Published originally in Finnish by WSOY

Published by agreement with Helsinki Literary Agency

Czech edition published by agreement with Livia Stoia Literary Agency

Cover design Jan van Zomeren

Translation © Jitka Hanušová, 2024

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2024

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2105-0 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2104-3 (PDF)

ISBN 978-80-275-2106-7 (MobiPocket)

ONA

Bylo mi osm, když se to stalo poprvé.

Bylo listopadové ráno.

Ulice se za okny smáčenými deštěm a sněhem černě leskla a vzdouvala.

Uviděla jsem se v okně. Buclatou a rozmrzelou.

Na nohy jsem si natáhla příliš těsné vlněné ponožky.

U vestičky mi chyběl knoflík. Maminka vytáhla z kabelky pětimarkovou minci.

Vsunula jsem si ji do ponožky.

A tehdy se to stalo poprvé.

V duchu jsem napsala větu: Nechtělo se jí vstávat.

Upravila jsem ji: Ještě se jí nechtělo vstávat.

Přidala jsem k ní druhou: Byla moc unavená na to, aby šla do školy.

Vylepšila jsem ji: Byla moc, hrozně moc unavená na to, aby šla do školy.

Vítězoslavně jsem se podívala na tátu, který si v košili s vyhrnutými rukávy četl *Dělnické noviny* a popíjel černou kávu.

Máma si před zrcadlem v předsíni nanášela rtěnku z pusy na tváře a broukala si píseň „Večer na rejdě“.

Ani jeden z nich si nevšiml, že se ze mě stala *ona*, osoba, která vše neúnavně zkoumá.

Vedro stále nepolevovalo, ačkoli už bylo září: byla jsem pryč dva týdny.

Lípy na nábřeží Pohjoisranta unaveně a melancholicky svěsily zaprášené listy. I nová okna už se zamazala a zaprášila. Byt se topil v silném, tuhém igelitu. Židle, knihy, tibetské thangky a sošky černošského jazzového orchestru koupené ve Stockholmu, to všechno prosvítalo pod vrstvou igelitového ledu jako pozůstatky Titaniku.

Mezitímco jsem byla v Koreji, měnili okna.

Vybalila jsem z kufru dárky. Drobné korejské předměty vypadaly v igelitovém moři jako ztracené a směšné trosky.

Stoupla mi teplota; trápila mě už přes týden.

Usmála jsem se a něco řekla, o horečce nic.

Bylo třeba stát se zase matkou a životní partnerkou.

A dcerou.

V Koreji jsem si našla bydlení v centru starého Soulu, který ze všech stran čím dál víc utlačovaly bagry, McDonald's, betonové kancelářské budovy a parkovací domy.

Na ulici před hotelem ležely vytažené kabely; dovnitř se dalo vejít jen po prknech položených přes obnaženou prohlubeň v zemi.

Za černě nalakovanými dveřmi se nicméně otevřela stará korejská scenerie.

Uprostřed dvora rostl strom. Trochu se nakláněl, ale korunu usilovně sunul ke slunci.

Po jeho straně stála zděná venkovní pec. Před roštem se vršily prázdné přepravky od Coca-Coly. Pec už se neroztápěla; hotel měl totiž vyměřený příkaz k demolici.

Dvůr obíhaly posuvné papírové dveře. Za nimi se nacházely pokoje o pár metrech čtverečných, v nichž se k noclehu rozkládaly na hliněnou podlahu tenké lýkové rohože.

Než se z domu stal hotel, bydlívali v těch pokojích synové a dcery, zeťové a snachy.

Dům tehdy spravovali prarodiče a na dvoře se scházívala celá rodina, aby pojedla rýži a kimči. U pece, ze které úzkým komínem stoupal kouř k nebi.

Teď se na nebi kroutila mračna výfukových plynů z bagrů.

Hotel provozují věčně usměvaví staroušci, kteří jako by si mračen vůbec nevšimli.

Hoteloví hosté, my, lovci minulosti, jsme odkašlávali do kapesníků.

Prkna, po nichž se chodilo do hotelu, se den za dnem prodlužovala.

Ven se dalo vyjít už jen zadními dveřmi.

Ty vedly do uličky, kde to smrdělo močí a zbytky z vykuhaných ryb.

Když jsem si nesla kufr do taxíku, který odmítl přijet až k hotelu, uviděla jsem, jak sportovně oblečený německý turista švýcarským armádním nožem opatrně odřezává keramickou ozdobu z okapové roury hotelu.

Až večer jsem zavolala otci.

Čekala jsem dlouho, než hovor v bytě na ulici Hämeentie někdo zvedl.

Táta zněl unaveně a ztrápeně, zase.

„No, to jsem já.“

Hlas měla měkký, tak nějak nasládlý.

Začala s otcem mluvit jako s dítětem.

„Aha. Tak vida.“

Nato sluchátko odložil na stůl.

Srkla jsem si calvadosu. Čtyřiaadvacetiletého; koupila jsem si ho na zpáteční cestě v Paříži. Chutnal jemně kouřově a ještě jemněji po jablcích. Přesně tak, jak se na dobrý calvados patří, ale já si ho stejně nevychutnala. Z horečky mě nepříjemně zamrazilo v zádech a na stehnech. Uběhla minuta, dvě.

Ozval se skřípot, bouchnutí hole a známé odkašlání. Potom:

„No. Přinesl jsem si židli. Tak ses vrátila?“

„Jo, asi před hodinou.“

Proč lhala?

„Tak to jo.“

„No.“

Znova jsem si přihnula calvadosu. Pálil mě v jícnu a na čele pod hranicí vlasů mi vyrašil pot, který v mžiku zchladl.

„Ty si teda rajzuješ. Furt v jednom kole.“

„Tohle byla služebka.“

Obhajovala se.

Z nějakého důvodu měla potřebu se hájit.

„A co ty?“ zeptala jsem se.

„Ujde to.“

„Fajn.“

„Držim se. Zuby nehty.“

„To je život. Všichni se nějak protloukáme.“

Houpala se do rytmu otcovy řeči jako chaluha v teplém mořském proudu.

„Je to tak.“

„Jo.“

„Celej život.“

„Přesně.“

„Hm.“

„A co Kerttu?“

Kerttu bylo šestaosmdesát. Otec ji nazýval svou přítelkyní.

Když se s ní před deseti lety seznámila, seděla Kerttu v tom samém křesle, kde dřív sedávala její matka a odkud po matčině smrti utekly přinejmenším Aune, Lempi, která od osmi ráno popíjela vermut a vykládala pasiáns, a Siviä, kterou si našel přes inzerát na korespondenční známost.

Kerttu byla elegantní vdova, delikátně pokašlávajíc usrkávala koňak servírovaný spolu s kávou. V průběhu deseti let se otci povedlo ji seznámit taky s whisky, koskenkorvou, smirnoffkou, sladkými ovocnými víny, pivem a longdrinkem z ginu.

„Každej večer ji odvážej.“

„Kerttu?“

„Jo.“

„A kam?“

„Nevim.“

Hlas jejího otce zní najednou vzrušeně.

A ona musí přestat s příjemným, horečnatým pohupováním.

„Tak kam?“

„No, kam se asi starý lidi vozej? To ti neřeknou.“

Zapálím si cigaretu. Taky chutná po horečce.

„Kdo ji odváží?“

„Raimo. Ten její syn. Každý večer ji autem vyzvedne a odveze. Úplně každý večer.“

„Panejo.“

„No.“

Ve sluchátku to opět zarachotí.

Teď však netrpělivě.

„Nemohla bys tam zavolat?“ ozve se tátův nesmělý hlas.

„Jako kam?“

„No, těm lidem.“

Pauza se nesnesitelně táhne.

Musím si změřit teplotu, pomyslí si.

„Dobře, zavolám tam,“ zalžu.

„Ale určitě.“

„Jasně.“

„S tebou se bavít budou.“

Teď už na to ale nemám, pomyslí si.

Jako dcera. Dneska ne. Navíc s horečkou.

Proč na sebe zase myslím ve třetí osobě, ptá se sama sebe.

„Zítřka se stavím,“ řeknu ještě o něco měkčím tónem.

„Měla bys.“

„Přišla bych už dneska, ale asi mám trochu teplotu.“

„Aha.“

„Tak to ještě vydrž.“

„Co mi zbejvá.“

„Jen do zítřka.“

Odloží sluchátko a podívá se z kuchyňského okna na dvůr.

Domovník zametá a utírá si přitom pot z čela.

Květiny zasazené v namořených dřevěných bedýnkách trčí do večerního slunce, jako by hořely.

Tohle léto nikdy neskončí, pomyslí si.

V noci jsem se zas ocitla v bytě na ulici Fleminginkatu.

Máma se vrátila z dlouhé cesty, ale kufr s sebou neměla.

Rozjařená a nepřítomná seděla v křesle v sukni z buku-reštského festivalu, na jejímž lemu ruku v ruce tančily národy.

Stála jsem ve dveřích předsíně a pokoušela se vymyslet slovo, větu nebo píseň, které by jí zabránily znova odejít.

Mezi závěsy se prodral sluneční paprsek a vrhl strmé stíny pod máminy oči a nos s ostrým chřípím.

Jen tak pro sebe se usmívala a na mě se nedívala.

Vtom jsem se probudila. Teplota mírně klesla.

Už v devět jsem volala tátovi.

Nebрал to.

V deset jsem volala Raimovi.

Řekl mi, že Kerttu odvezli minulé úterý do ústavu pro pacienty s demencí a od té doby se na Hämeentie rozhodně neobjevila.

Já se tam vydala okamžitě.

Ale

už na nábřeží Pohjoisranta se zastaví, protože mezi zemledními lípami se před ní otevře olejově klidné moře, po němž pomalounku klouže škuner s červenými vlajkami.

Vtiskne si loď do paměti.

Potřebuje ji, potřebuje i moře a taky tuhle chvíli, k níž se modlí, ať se zastaví, tady a teď, aby nemusela jít na Hämeen-tie a otevřít dveře a najít to, o čem už věděla, že za nimi najde.

Vloni v červnu táta prodal chatu.

Když jsem si vyzvedávala věci, nedívala jsem se na jezero, ale věděla jsem, že se třpytí a že břízy oslavují zeleň začínajícího léta stejně, jako to dělaly už osmadvacet let.

V listopadu dostal táta na poliklinice hůl a v lednu prodal auto.

Jakmile se lada vytratila do ulice Päijänteentie, táta mě chytil za ruku, což si vzápětí uvědomil a svou chybu napravil tak, že hledal oporu v betonové zdi garáže:

„Teď už mi teda nic nezbylo.“

V březnu pochovali Jopiho.

V bufetu, který otevřeli v prostorách smuteční síně vedle hřbitova v Malmi, jsem tátovi koupila masový sendvič a kus dortu s karamelovou polevou. Zdejší nabídku jsem za poslední roky znala už nazpaměť.

„Všichni odcházej,“ řekl táta,

a

musela opět prchnout před omšelou bezútěšností otcova hlasu, uprostřed poklidně planoucích, lhostejných svíček a mrazivě rachlajících šálků s kávou se přenést pryč, na hony daleko, na třpytivé bezbřehé moře, kde ji obklopuje vůně benzínu její lodi, která v tomto krátkém denním snění není vůbec ztrouchnivělá bárka, nýbrž vznešená, nepoddajná plachetnice odplouvající pryč.

Na cestě pryč.

V červenci pochovali Sisko, moji kmotru.

Táta na mě čekal před kaplí v bílé teplákové soupravě.

Z kapsy bundy mu čouhala kravata; už si ji nedokázal uvázat a ani Kerttu si ten složitý postup nepamatovala.

Tkaničky na teniskách měl rozvázané.

Sehnula jsem se, abych je zašněrovala, a odvedla jsem ho do kaple.

V prostorách smuteční síně jsem pro něj v bufetu vyzvedla masový sendvič a kus dortu s karamelovou polevou. Sendvič jsem rozkrájela na kousíčky a lžičkou ukrojila dortu, aby si táta mohl sousto dát rovnou do pusy.

A

cítila podrážděnost a provinilost za ty pochvalné a soucitné pohledy, do jejichž ohniska se na chvíli dostala: jaká to hodná dcera.

Zazvonila jsem u táty na zvonek. (Před devětadvaceti lety to byl i můj zvonek.)

Za dveřmi bylo ticho.

Zazvonila jsem znovu.

Nakoukla jsem otvorem na poštu. Vnitřní dveře byly zavřené.

Škrtl jsem zápalkou, posvítla si na tmavý práh.

Ležely tam netknuté noviny, *Helsinský deník* a nedělní číslo *Lidových novin*.

Světlo na schodišti zhaslo.

A

ona stojí potmě a přeje si propadnout se do tiché elipsy času, pryč odsud. Být pryč, na hony daleko od té tmavé schodišťové chodby.

Ale

rozsvítila jsem a snažila se myslet jasně.

Musím jednat rychle, prolétlo mi hlavou.

Zazvonila jsem na sousedy; aspoň k tomu jsem našla sílu.

Nikdo neotevřel.

Zazvonila jsem i na další zvonky na tátově patře; aspoň to jsem udělala.

Nikdo neotevřel, a

pak už je ve výtahu.

Z něj vchodovými dveřmi ven a ještě přes asfaltový plácek.

Vidí se, jak běží po Hämeentie, horečnatě a zadýchaně.

Vidí se, jak doufá, že potká policejní vůz, v němž by seděl policista a měl by klíč a odpověď na to, co se má teď udělat.

Běží na policejní stanici pro odpověď a klíč a svolení vstoupit do otčova domova, do svého domova.

Už už se blíží policii a odpovědi a klíči,
když

se proti mně zjevili dva opilci, co se drželi kolem ramen.

Ulice lhostejně hlučela, o mě nedbala, a já v jednom opilci poznala kamaráda z dětství.

Bála jsem se, že se mě zrovna teď začne vyptávat na tátu, a tak jsem zapadla do čínské restaurace.

Narážela jsem do boxů a zastavil mě až jídelní lístek, který mi čínská servírka strčila do ruky:

„Tóprý ten.“

A

vidí se, jak sedí v čínské restauraci na měkké sedačce v boxu a studuje jídelní lístek.

Jsem směšná, pomyslí si.

Musím něco udělat, usmyslí si.

Tohle je noční můra, pomyslí si.

Tohle je scéna z komedie Woodyho Allena, pomyslí si.

Musím uvažovat jasně, usmyslí si,

a

poté co se omluvím zaskočené servírce, vylezu z boxu a vyrazím na ulici, zastavím se až v podchodu metra. Koupím si jízdenku; nevzpomínám si, kam mám namířeno, ale uvědomím si, že mám teplotu, a to vysokou.

Vzpomenu si, že táta leží za dvěma dveřmi a není schopný zvednout z prahu ani *Helsinský deník*, ani *Lidové noviny*,

a

přesto stojí schovaná za automatem na jízdenky a nechává se lomozem tunelu odnášet pryč z času a místa, daleko. Cíkánce se v jezdících schodech zachytí sukně. A ona, malátná a vděčná, uslyší rychlé kroky staničního hlídače, skřípění eskalátoru, když se schody vynuceně zastaví; vidí, jak kolem ní proudí nepřetržitý povykující tok rodin, japonských turistů, neuspěchaných pijáků, důchodců s bílými klobouky, zahalených muslimských žen, somálských, senegalských, horkem zarudlých a rozjívených finských dětí.

Na zlomek vteřiny si představí, že je v Korejském národním muzeu, kde panenka naaranžovaná ve vitríně cválá v plném tempu na koni, na hlavě má zlatou helmu, jejíž křídla, jak si uvědomí teprve nyní, připomínají plameny. Ale pak si vzpomene, kde je.

Musí uvažovat jasně, pomyslí si a vytrhne se z ospalého a horečnatého blouznění.

Pak zbývá cesta od automatu do R-kiosku.

Musím si koupit něco na psaní, napadne ji a myšlenku vysloví nahlas před prodavačkou.

Prodavačka na ni udiveně pohlédne.

Asi jsem to řekla špatně, pomyslí si, ale prodavačka už se usmívá:

„Tužku, nebo plnicí pero?“

Teď se musím rozhodnout, uvědomí si znepokojeně.

„Třeba tužku,“ řekne namátkou.

„Tu bohužel nemáme.“

A prodavačka se opět usměje.

Je to jemná, kyprá dívka, jíž v řeči doznívají stopy savoského nářečí.

A teď

bych tu nejradši zůstala, přitiskla hlavu prodavačce do prohlubně mezi měkce se dmoucimi ňadry a postěžovala si na svůj úděl, na to, jak náročné je být právě teď matkou a partnerkou a dcerou.

Ale

dosud má sílu bojovat; musí.

„Tak pero.“

„To bohužel taky nemáme.“

Teď se vidí, jak bezradně stojí ve stínu dmoucích se ňader a savoského úsměvu, ale už se nenechá vyvést ze sevření času a prostoru.

„Sakra,“ slyší se vyslovit, pokojně. „V každé trafice mají přece něco na psaní.“

A pohledem zachytí propisku, která nic zlého netušíc leží na čtverečkováném bloku.

„Támhle je propiska,“ zaslechne svůj vítězoslavný tón.

„Ta je pro zaměstnance.“

A do savoského hlasu překypujícímu vřelostí se vmísí výhružně chladný tón.

„Vezmu si ji,“ uslyší se říkat,

a

pak už musím uhánět zpátky na Hämeentie a vzpomenout si, proč bylo tak důležité sehnat pero.

U vchodových dveří si to vybavím: musím zavolat správci bytového družstva.

Musím se na schodišti podívat na nástěnku a najít jeho telefonní číslo a jít do budky a zavolat správci a dostat se ke klíči od dveří, za nimiž leží táta, živý, nebo mrtvý.

Správce otevře byt.

„No dobrá,“ řeknu.

Koupelnové dveře jsou dokořán.

Táta leží ve spodním prádle na podlaze a svírá odpadní hadici od pračky, až mu konečky prstů zbělely.

Tvář má modrou.

Správce stojí na rohožce v předsíni.

Já stojím ve dveřích koupelny.

„Mno,“ řekne správce. „Mě už tu asi nebude potřeba.“

„Asi ne,“ odpovím, a než si dovolím jít k tátovi, vytáhnu z kapsy stomarkovku a zaměstnaneckou propisku z kiosku a podepíšu účet za otevření dveří.

Správce odejde. Dveře se zabouchnou

a

čas ne a ne se někam hnout.

Teď stojí na rohožce ona a neví, co si počít.

Nejdřív zívne a pomyslí na svou horečku.

Potom rukou otře telefon a teprve pak se přiměje vstoupit do koupelny.

Otcova víčka se pohybují.

„Ahoj,“ pronese a neví kam s propiskou, která bezděčně putuje z jedné ruky do druhé.

Propiska sama si připadá nečistá; je to teď předmět znásilněný studeným lepivým potem.

Otcovy rty se pohybují a ona po chvíli váhání přiblíží ucho k bezzubým namodralým ústům:

„Taks nakonec přece přišla.“

ZELENÁ KŠILTOVKA; ŽLUTÉ LETADÝLKO

Jsem jedináček.

Dlouho mi trvá, než si to uvědomím, protože mám kolem sebe hodně lidí.

Je tu maminka.

Ta je pořád doma, až do doby, kdy nastoupí jako pomocná prodavačka do koloniálu Irji Markkanenové a já do školky.

Maminka nosí i ve všední dny bílou krajkovanou blůzu s béžovými knoflíky.

Obvykle poslouchá rádio nebo zpívá ruské bojové písně, protože zamlada byla členkou sboru Finsko-sovětské společnosti.

Sirpakka do něj chodila taky, a proto ji k nám máma pouští, i když je vždycky opilá, což se na dámu nesluší.

Obě dvě pocházejí z Varkausu, jenže na rozdíl od maminky sešla Sirpakka na scestí.

Tu a tam přinese zabalenou kytici, jenže když ji maminka v kuchyňce rozbalí, objeví lahev koskenkorvy, otevřenou.

Lahev dopije Sirpakka sama a máma mezitím sedí na váleňdě jako na trní a hlídá hodiny, aby návštěva stihla odejít dřív, než se z kanceláře vrátí tatínek.

Tatínek nazývá Sirpakku darmošlapkou.

Tatínek má husté kudrnaté vlasy a propínací vlněný svetr, na který mu babička vypletla soby.

Pracuje v kanceláři Finsko-sovětské společnosti.

O víkendech jezdí po Finsku a pouští sovětské filmy, aby se i k Finům dostaly správné informace o výdobytcích socialismu a takové ty věci.

Často k nám chodí teta Ulla.

Teta Ulla má nádherný zelený kabát z měkké umělé kožesiny.

Na sametové čapce má přišité zlaté hvězdičky.

Taky k nám chodí nejraději, když není táta doma.

Táta a teta Ulla spolu nevycházejí, protože teta volila pravici, a to kvůli hezkým hnědým očím kandidáta Národní koalice.

Teta Ulla je mamčinina starší sestra.

Návštěv k nám vůbec chodí hodně a většině hostů vyhovuje, když je doma i táta.

Často se u nás totiž schůzuje.

Schůzování je nuda, na našem jediném stole se pořizuje zápis a já si po celou dobu schůze musím hrát potichu a sama.

Bývám jediné přítomné dítě, ale s touhle jedinečností je to mnohem složitější a závažnější.

Když přijedou na návštěvu bývalí kolegové ze sboru s rodinami nebo členové cyklistického kroužku nebo tátovi příbuzní, bývá tu hodně dětí, ale přesto jsem jediný jedináček.

Být jedináček například znamená, že mi ostatní děti ze sousedství závidějí nedělní procházky nebo že nemusím o nedělích a svátcích vstávat v osm do nedělní školy, protože táta a já a máma na žádnou nedělní školu nevěříme.

Dostanu všechno, co chci, a o nic se s nikým nemusím dělit, říkají ostatní děti, a proto hrozí, že ze mě vyroste sobec a prospěchář.

Dokonce je to prý nevyhnutelné.

O mamince říkají, že je mladá a krásná, a já si to myslím taky.

Ale pak dodávají, že její mládí a krása pramení z toho, že si nechala udělat jenom jedno dítě.

O tatínkovi říkají, že je to pohledný muž a spořádaný otec od rodiny, který zřejmě nehoduje alkoholu.

To mě těší, jenže pak někdo jiný vznese pochyby, že kdyby šlo do tuhého, tak by tatínek mezi opravdovými mužskými neobstál, například ve rvačce, třeba s tatínky, co si rádi přihnou a o sobotách po sauně bijí své staré a děcka, protože byli ve válce a chytli šrapnel do hlavy.

Jdu se domů na ty šrapnely a válku zeptat a pak se vrátím ven a oznámím, že táta sloužil za války u pobřežního dělostřelectva na Suomenlinně, ale vyvázl bez zranění, díky Stalinovi a tomu, že vítězství ve světové válce bylo pro Sovětský svaz důležitější než porážka bezvýznamného Finska.

Ale venku uslyším, že teda pardon, Sovětský svaz válku s Finskem nevyhrál, nýbrž prohrál, a že to s tím dělostřelectvem jsou výmysly.

A tak jsem zase jedináček, jehož táta nebojoval ani v bitvě o cestu do Raate, ani u Summy.

Mnohem později se dozví, že i její otec je jedináček.

Ale ještě předtím bude muset strávit to šokující zjištění, že její otec byl kdysi dítětem.

A naprosto nad její síly jí připadá uvěřit, že ani babička se babičkou nenarodila, ale byla a nadále je matkou, mámou jejího táty.

Než se stala babičkou a mámou, byla i ona dítětem a něčí dcerou.

Na třídní fotce z obecné školy v Kalliu babička vypadá nicméně jako babička, i když menší a mladší, s velkýmnosem a krajkovým límečkem.

Ale to tlusté stvoření, co má vysoké holínky, plešatou hlavu a zachmuřený výraz a sedí zarámované na pohovce, nemůže být její otec, protože ten je štíhlý, zdatný a kudrnatý.

V babiččině fotoalbu jsou snímky holčičky, která má na hlavě mašli a na nohou něco rozevlátého, a ona nedokáže určit, jestli jde o sukni, nebo o kalhoty.

Ovšem když babička prozradí, že na snímku není holčička, ale její otec, zmateně zalapá po dechu, protože

ještě nevím, že babička a dědeček měli před tátovým narozením dcerku, která umřela, když jí byly dva roky, a namísto ní musel táta celé své rané dětství nosit mašle a šaty.

A teprve

mnohem, mnohem později se dozví, že její otec a matka před ní měli syna, který umřel po čtyřech dnech.

Chtěla bych být kluk.

Dlouho s tím nemám problém.

Umím čůrat vestoje, když se nikdo nedívá, ačkoli to jde těžko a stříká to.

Vlasy mám tak jemné, že mi je stříhají úplně nakrátko, a jakmile se naučím hvízdát, nadávat a plivat, často mě považují za kluka, hlavně v létě, kdy můžu nosit krátké letní kalhoty.

Holky nesnáším, skoro ani žádné neznám.

Když si hrajeme na maminku a na tatínka, mí nejlepší kamarádi Alf, Reiska a Risto souhlasí s tím, že budou mámy.

Já jsem táta. Ráno vyrážím do práce pouštět sovětské filmy a domů se vracím, když má Reiska, Risto anebo Alf navařeno.

Až vyrostu, stanu se tátou.

Teta Ulla se přizná, že jako malá taky chtěla být kluk.

Ale máma s babičkou mi moje jemné chmýří natáčí na natáčky a trápí mě naškrobenými zástěrami a květovanými šaty s kanýry.

Táta studuje korespondenčně na obchodního inženýra a chce, aby ze mě vyrostla žena, která se vyrovná mužům, důlní inženýrka, doktorka ekonomie nebo chladnokrevná podnikatelka, jako je jistá obchodnice s lesy Hella Wuolijoki, která zastává levicové názory a jejímž BMW táta jezdí, než ho nakonec odkoupí.

Podle dědy se děti trápit nemají.

Jestli chce dítě být kluk, ať si je.

Tu zelenou kšiltovku se žlutým plastickým letadýlkem na čele mi koupil dědeček, tím jsem si jistá.

Nemám ráda nové oblečení.

Chodit do obchodu s oblečením mě děsí.

Když si mám zkoušet novou bundu nebo oteplováky, rozbrečím se.

„Kristepane,“ řekne táta, a máma:

„Nezačínejte zas. Nikdo se tu nebude rozčilovat.“

Do obchodu s oblečením mě vodit přestanou. Po mnoho let tam nebudu muset vstoupit.

Do obchodu s botami musím, ale ten mi nenahání takovou hrůzu jako obchod s oblečením, kadeřnictví nebo fotoateliér. A školka.

V prodejně obuvi se musí strkat noha do rentgenového přístroje, který měří, jestli je pro kupovanou botu vhodná.

Na rentgenu jsou vidět kosti vlastní nohy.

Oblečení se u nás začne odněkud samo zjevovat.

Když jsou na návštěvě Pollarovi, stává se, že tu po nich kromě ušpiněných šálků od kávy a talířků po mramorové bábovce zůstanou květiny, vlněné svetry a zástěry.

Vím, že svetry a zástěry jsou po mojí sestřence Heleně, která z nich už vyrostla, a že Helenina máma Kaarina je u nás jakoby nedopatřením zapomíná.

Ale nikdo neví, že Helena je jediný člověk na světě, jejíž zástěrku jsem ochotná si obléct.

Voní po pracím prášku a žehliče, ale nikdo neví, že i přes to nažehlení cítím ještě jinou vůni: Heleninu.

Helena je ten nejkrásnější a nejkudrnatější člověk, jakého znám.

Je taky nejmoudřejší ze všech, které znám.

Umí kreslit, od smíchu se jí dělají ěolíčky a má smysl pro humor.

Dědeček měl Helenu rád jako žádnou jinou holčičku, říkají mi.

Než jsem přišla na svět já, říkají mi.

Chtěla bych být Helena.

Jenže tou se nikdy stát nemůžu, protože jsem od přírody tmavovlasá a nemám ěolíčky.

Ovšem dokonce ani Helena nemá zelenou kšiltovku.

Já ano.

Jednoho dne tam leží, na jídelním stole, mezi hrncem játrové omáčky a talířem pečiva.

Na čele má žluté letadýlko, které je z opravdického plastu.

Je to klučíčí čapka, o tom není pochyb.

A je moje, protože tátovi je moc malá a máma v žádném případě chlapeckou čapku nechce.

Kšiltovku jsem si přála dlouho, stejně jako kožené bermudy, pistoli na kapsle, kuši, vodní pistoli a šlapací autíčko, nic z toho nikdy nedostanu.

Ale kšiltovka je moje.
Je tu jen a jen pro mě.
Nasadím si ji na hlavu a prohlížím se v zrcadle v předsíni.

To je chyba.

Protože vtom se v ní něco odehraje.

Pozná to podle toho, že její máma nic neříká. Ani táta, ani babička, nikdo, dokonce ani teta Ulla.

Podle toho vytuší, že kšiltovka je v nebezpečí.

A proto si ji pečlivě střeží.

Hned ráno si ji nasadí.

S kšiltovkou na hlavě snídá na prkýnku v kuchyňském koutě ovesnou kaši.

S kšiltovkou na hlavě sedí na parapetu kuchyňského okna a hází na ulici slupky od šunkového salámu, dokud jí matka nenakáže, ať si jde hrát ven.

A když musí odpoledne jít spát, leží kšiltovka na polštáři vedle ní a ona ji rozespale hladí po měkkém zeleném povrchu a po ostrých hranách plastického letadýlka.

Jenže i přes můj přísný dohled se malá zelená kšiltovka ztratí.

Hledám ji v poličce mezi klobouky, pod válemdou, ve skříňkách v kuchyni, ale nenajdu ji.

Nikdo mi s hledáním nepomůže a mně začne neblaze docházet, že moje kšiltovka je navěky věků pryč.

„Vždyť byla stejně klučičí,“ utěšuje mě máma.

„Takovým holčičkám se na ulici posmívají,“ utěšuje táta.

„Kraduch ji sebral, hledáš marně.“

To řekla teta Ulla.

Kraducha už znala.

To on jí odnesl dudlík a přinesl první vzpomínku.

Jsou mi dva roky, ale o tom tehdy nemám ponětí.

Sedím ve smaltovaném lavoru, v teplé vodě, na podlaze.

V kamnech šelestí oheň; jsme u babičky.

Kolem mě procházejí lemy sukni a nohavic a taky velké chlupaté stvoření, kterému se říká pes nebo Tepsi.

Když kolem mě projde, olízne mě. Z tlamy mu smrdí.

Nemohla znát slovo pes ani nevěděla, co jsou to kamna a oheň. Ale vycítila to.

Tato vzpomínka nemůže být mylná.

Teplá mýdlová voda, praskání ohně, kroky a šum hovoru se rozplývají do stavu blaženosti.

Mám plnou pusy; chutná to jako zteřelá guma. Dudlík je rozkousnutý. A rudý jako krev a mně z koutků na bradu a dál přes holé břicho stékají do mýdlové vody teplé sliny.

Odkudsi se objeví ruka. Shora. Tak jako skoro všechno v mém životě.

Ruka mi vytrhne dudlík z pusy.

Sukně a nohavice kolem mě utvoří zeď a můj dudlík mezi nimi putuje z ruky do ruky.

„Dudu,“ zaúpím a natáhnu ruku, ale v té se zjeví cizí, modrý tvrdý dudel.

Otevře se kuchyňská skříňka a vidím, jak můj dudlíček letí do tmy.

Ozve se šplouchnutí v kbelíku s pomyjemi.

A pak je ticho.

„Kraduch ho odnes,“ řekne babička.

Kraduch prahne po věcech, které jsou pro lidi důležité, tak důležité, že bez nich nedokážou fungovat.

Kraduch za sebou nechává nekonečnou poušť tužeb a náhražek.

Modrý tvrdý dudel jsem nikdy nepřijala; v puse nehřál a ostrou hranou mě tlačil do nosu.

Táta a máma a teta Ulla i dědeček s babičkou byli s mým výkonem spokojeni:

„Šikovná holčička, zapomněla na dudlík, než bys řekl švec.“

A

ano, na dudlík možná, ovšem na kšiltovku ne.

I ztracený dudlík si nicméně vyžádal nekonečno náhražek: tuhé a lepkavé karamelky, nepoddajné žvýkačky; dlouhé vlhké polibky; pivo přímo z lahve a nakonec doutníky a cigarety, na nichž si vypěstovala mučivě požitkářskou závislost.

Ovšem kšiltovka se ničím nahradit nedala.

Ztracená zelená kšiltovka si žádala následovnice, a proto si hned s první výplatou uháněla koupit tvrdou a nepohodlnou modro-černě pruhovanou kšiltovku, která připomínala nádražáckou čepici.

Tehdy byla oplácaná, pođobaná puberťačka, kterou život nebavil, a teprve když se viděla na fotce, došlo jí, že jí tento typ pokrývky hlavy nesluší.

A přesto tuhle nepohodlnou brigadýrku následovaly měkké a oblé čapky od Marimekka (světle zelené pruhy na růžovém podkladu; tmavě modré pruhy na bleděmodrém).

Za vysokoškolských studií velké čapky značky Kangol a mnohem později reklamní čapky s umělohmotným kšiltem (Kansa, Karjala, výročí Dělnického tělovýchovného svazu TUL).

A ještě později se dostalo na řecké kapitánky, kterých si nashromáždila desítky.

Taky baseballové kšiltovky (křiklavě žlutá Radio Mafia a tmavě červená s logem amatérského divadla Q).

A mezi nimi by se našla hromada stovek neúspěšných, neosobitých a už dávno zapomenutých kšiltovek darovaných Armádě spásy a humanitární organizaci UFF.

Ale

kde je ta malá zelená kšiltovka se žlutým plastickým letadýlkem na čele?

A kde je to tvrdohlavé děvče, které v Messuhalli sledovalo balet Bolšoj těatru se zelenou kšiltovkou na hlavě a kterému říkali, že na baletní představení se nikdo nedívá s čepicí na hlavě?

A ono klidně odpovědělo:

„Ale já jo.“